

УДК 378.147:811.161.2'367

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-1-57-104-109

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В МЕТОДИ НАВЧАННЯ ГРАМАТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Тарапата Єлизавета Володимирівна

аспірантка кафедри української мови

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

e-mail: y.tarapata.asp@kubg.edu.ua

ORCID ID: 0009-0003-7626-132X

У статті розглянуто інтеграцію експресивного синтаксису в методи навчання граматики української мови для майбутніх учителів-словесників. Відзначено, що впровадження засобів експресивного синтаксису в методи навчання сприяє ґрунтовному формуванню граматичної компетентності майбутніх учителів української мови. Встановлено, що експресивний синтаксис, інтегрований у різні методи навчання (усний виклад матеріалу (пояснювально-ілюстративний); бесіда викладача зі студентами (евристичний); спостереження над мовою (проблемний); робота з підручником (репродуктивний); метод вправ (частково пошуковий); дослідницький (формувальний)), дає змогу забезпечити цілісний підхід до засвоєння граматики та розвиток мовлення. Обґрунтовано теоретичні основи та практичні підходи до інтеграції експресивного синтаксису, які дозволяють структурувати та систематизувати знання здобувачів, оптимізувати освітній процес та підвищити результативність викладання української мови. Проаналізовані методи навчання граматики української мови з інтеграцією експресивного синтаксису демонструють ефективність розвитку критичного аналізу, мовних навичок та усвідомленого використання стилістично забарвлених мовних засобів у професійній діяльності.

Ключові слова: граматична компетентність; експресивний синтаксис; мовні навички; інновації; українська мова; професійне навчання; методика навчання.

Постановка проблеми. Сьогодні на тлі реформування вищої освіти України та її орієнтації на міжнародні стандарти значна увага приділяється граматичній компетентності майбутніх вчителів-філологів. Здатність майбутнього вчителя української мови творчо та синергетично підходити до вивчення граматики має велике значення для розвитку професійних навичок. Процес навчання вимагає поєднання теоретичних та практичних компонентів, оскільки граматичні знання, які відірвані від реальної мовленнєвої практики, набувають статусу формальності й не сприяють повноцінному формуванню мовної компетентності. Водночас експресивний синтаксис як частина мовної системи відкриває широкий спектр дослідницьких, творчих та аналітичних завдань, які розвивають мислення та професійні навички здобувача. Інтеграція експресивного синтаксису в методи навчання сприяє вдосконаленню викладання граматики та поглибленню культурне розуміння мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи експресивного синтаксису розглядали такі вчені, як М. Вінтонів, А. Загнітко, І. Вихованець, В. Шинкарук, Л. Ставицька, Ч. Філмор та ін. Вивченню питань формування граматичної компетентності присвячено низку наукових праць українських дослідників (Н. Складенко, О. Вовка). Теоретично аргументували методологічні засади окремих аспектів граматики зарубіжні та вітчизняні лінгводидакти, зокрема С. Омельчук, С. Одайник, Р. Христіанінова, С. Єрмоленко, М. Чабайовська, І. Кухарчук, С. Караман, О. Караман, О. Біляєв, О. Горошкіна та ін. Варто навести окремі приклади, як українськими вченими розглядається окреслена проблема нашого дослідження. А. Загнітко в праці «Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект» наголошує на важливості залучення експресивного синтаксису для формування стилістичної та комунікативної компетентності майбутніх учителів. Науковець розглядає експресивні конструкції як засіб підвищення мовної виразності, здатної активізувати мислення і креативність студентів [1]. І. Вихованець та Л. Ставицька також акцентують на тому, що експресивний синтаксис є важливою складовою мовної системи, яка потребує активного залучення в освітній процес для формування ґрунтового розуміння синтаксичних структур та їх комунікативно-прагматичних функцій.

Незважаючи на вагомий внесок вищезгаданих науковців, є наявний брак наукових праць, які б детально розкрили проблему інтеграції експресивного синтаксису в методи навчання граматики української мови для майбутніх учителів-словесників.

Мета статті – охарактеризувати інтеграцію експресивного синтаксису в основні методи навчання української мови. Обґрунтувати теоретичні основи та практичні підходи інтеграції експресивного синтаксису в методи навчання граматики майбутніх учителів української мови.

Задля втілення визначеної мети ставимо перед собою низку конкретних завдань: з'ясувати зміст і характер експресивного синтаксису; визначити можливості інтеграції експресивного синтаксису в основні

методи навчання української мови; висвітлити теоретичні основи та практичні підходи інтеграції експресивного синтаксису в методи навчання граматики майбутніх учителів української мови.

Виклад основного матеріалу. Організація освітнього процесу й виклад інформації для вивчення граматики майбутніми вчителями-словесниками потребує обґрунтованого вибору методу навчання, що враховує їхню педагогічну спеціалізацію, рівень підготовки та ціль формування професійної компетентності. Огляд педагогічної та початково-методичної літератури засвідчує, що в лінгводидактиці та методикі навчання української мови існує різноманіття підходів до визначення та класифікації методів навчання:

С. Чавдаров, В. Масальський визначають методи навчання як взаємопов'язані способи роботи вчителя та здобувача, за допомогою яких здійснюється завдання освітнього процесу [1].

В. Онищук вважає, що методи навчання формують систему взаємопов'язаної діяльності між вчителями й здобувачами, прийомами викладання та опановуванням уміннями й навичками, а кожний прийом водночас передбачає створення системи дій та операцій учителя і здобувача, які характеризуються логічною послідовністю та спрямованістю задля досягнення поставленої мети [2].

І. Олійник зауважує, що методи навчання мови є цілісним процесом, у якому об'єднуються діяльність учителя й здобувачів, яка спрямована на засвоєння теоретичних знань, практичних умінь і навичок, а також на організацію пізнавальної діяльності здобувачів [3].

Методи навчання, наголошує О. Біляєв, інтегрують діяльність учителя і здобувачів, що спрямована на засвоєння лінгвістичних знань, умінь і навичок, та формують пізнавальну активність [4].

Багатоаспектність поняття, активні наукові пошуки, складність організації сучасного освітнього процесу сприяють наявності різних класифікацій методів навчання граматики української мови. Для інтеграції експресивного синтаксису можна виділити такі методи, як:

- усний виклад матеріалу (пояснювально-ілюстративний);
- бесіда викладача зі студентами (евристичний);
- спостереження над мовою (проблемний);
- робота з підручником (репродуктивний);
- метод вправ (частково пошуковий); дослідницький (формувальний).

Кожен із цих методів зосереджений на досягненні спеціальних навчальних цілей, які сприяють формуванню граматичної компетентності [5].

Усний виклад матеріалу (пояснювально-ілюстративний) – метод орієнтований на сприйняття і запам'ятовування теоретичної інформації, що надає здобувачам необхідний обсяг знань з основних тем граматики. У педагогічній практиці він використовується у випадках, коли важливо зосередити увагу на результативній передачі теоретичних знань, а також для структурного сприйняття нової інформації. Особливо доречно застосовувати цей метод на початкових етапах навчання, а саме на етапі, коли треба встановити поняттєвий апарат, базові теоретичні знання з граматики, які згодом знадобляться здобувачам для практичних занять. Функції методу полягають у забезпеченні передачі знань від викладача до здобувача в систематизованій і структурній формі, стимулюванні когнітивного процесу в здобувачів через зрозумілі візуальні образи, які підвищують ефективність засвоєного матеріалу та спрощують засвоєння складних мовних явищ. Таким способом здобувачі отримують чітке уявлення про граматичні конструкції, їх специфіку та функціонування в лінгвістиці. У пояснювально-ілюстративному методі використовують візуальні та аудіовізуальні матеріали для викладання нової інформації під час заняття. Такими матеріалами для заняття можуть слугувати схеми, таблиці, малюнки тощо, за допомогою яких здобувачі можуть краще зрозуміти граматичні конструкції. Метод активно використовують для демонстрації мовних явищ за допомогою наведення прикладів. Завдяки наведенню таких прикладів здобувачі можуть бачити, як граматичні правила функціонують у реальних мовних ситуаціях, що підвищує практичну цінність знань. Наприклад, такий метод можна використовувати під час пояснення вживання часових форм або типів складного речення. У такий спосіб здобувачі можуть спостерігати на занятті, як використовувати мовні конструкції. Інтеграція експресивного синтаксису в пояснювально-ілюстративний метод дає змогу збагатити мовлення здобувачів, забезпечуючи граматично правильне й стилістично виразне володіння мовою. Застосовуючи пояснювально-ілюстративний метод у поєднанні з експресивним синтаксисом, важливо пояснити функції синтаксичних конструкцій, які забезпечують правильну побудову речення та дозволяють виражати емоційні відтінки в мовленні. Для ефективного впровадження експресивного синтаксису викладач має навести приклади речень з використанням різних типів інтонаційно-експресивних конструкцій. У такому випадку завданням викладача є навчити здобувачів правильно використовувати такі синтаксичні конструкції та визначити їхню роль у передачі смислових та емоційних акцентів. Поєднання експресивного синтаксису з цим методом також передбачає застосування наочних матеріалів, які допоможуть здобувачам зрозуміти різні типи емоційних виразів у граматичних формах. Наприклад, за

допомогою схем або таблиць, на яких відображені різні типи складних речень, можна продемонструвати, як адаптувати їх для вираження сумніву, подиву, щастя, гніву, або використовувати на заняттях відеоматеріали, що демонструють живе мовлення з емоційними акцентами, що підвищить ефективність засвоєння граматичних конструкцій з експресивним забарвленням. Такі інструменти дають змогу закріпити знання про граматичну будову речення, зрозуміти функціонування граматичних конструкцій у різних комунікативних ситуаціях та розвинути емоційну чутливість до мови.

Бесіда викладача зі студентами (евристичний метод) спрямована на актуалізацію пізнавальної діяльності здобувачів через постановку проблемних питань, обговорення та самостійний пошук відповідей. Основна мета методу – залучити здобувачів освіти до активної інтелектуальної взаємодії, що дозволяє сформувати критичне мислення, здатність до аргументації суджень і аналітичних висновків. Використання експресивного синтаксису в межах евристичного методу сприяє ґрунтовному розкриттю функціонального потенціалу мови та впливу синтаксичних засобів на текст. Наприклад, під час бесіди викладач може запропонувати розглянути різні типи експресивного синтаксису (еліпси, інверсії, умовні конструкції, речення за метою висловлювання) та порівняти їх із типовими синтаксичними конструкціями. Таке практичне завдання допомагає виявити їх стилістичну роль у посиленні емоційності та виразності, переконливості висловлення.

Спостереження над мовою (проблемний метод) базується на створенні ситуацій, що вимагають аналітичної діяльності здобувачів для розв'язання пізнавальних завдань. Метод орієнтований на активізацію когнітивної діяльності через аналіз мовних явищ, їх структури, функції та взаємозв'язків. Цінність методу полягає в тому, що здобувачі пізнають сутність мовних процесів, розвивають навички критичного аналізу, здібності до порівняння, класифікації мовних фактів та знаходять відповіді. Такий метод передбачає поступове занурення здобувачів у контекст проблеми, що вимагає аналізу конкретного мовного явища або синтаксичної конструкції. Практичні завдання пропонуються з відкритим фіналом, які заохочують до самостійного пошуку відповідей через глибоке осмислення. Інтеграція експресивного синтаксису в цей метод дає змогу поглибити розуміння ролі стилістично забарвлених мовних засобів у текстах різних жанрів. Наприклад, аналізуючи тексти, здобувачі можуть виявити, які синтаксичні засоби використовуються для емоційного забарвлення або акцентування уваги.

Робота з підручником (репродуктивний метод) є основним методом для формування граматичної компетентності майбутніх вчителів-словесників, який використовує певну форму надання інформації та закріплює її за допомогою практичних завдань. У контексті викладання української мови цей метод передбачає чітке, систематичне засвоєння здобувачами граматичних правил, їх повторення та автоматизацію. У такий спосіб можна сказати, що в процесі використання цього методу головну роль відіграє підручник або робота з текстовим матеріалом. Функції репродуктивного методу охоплюють такі види діяльності: механічне запам'ятовування граматичних конструкцій, аналіз і застосування цих конструкцій у процесі мовлення. Метод роботи з підручником може використовуватися в поєднанні з іншими методами для досягнення високих результатів. У контексті репродуктивного методу інтеграція експресивного синтаксису може бути зосереджена на аналізі й повторенні граматичних конструкцій, які використовуються для створення виразних речень. Фігури стилістичного оформлення (риторичні питання, оклики, інверсії) можуть надати мовленню граматичну точність і дозволити передати емоційний колорит ситуації. Наприклад, здобувачі можуть виконувати практичне завдання, відредагувати текст, правильно змінити дієслова за часами та відмінками, емоційно забарвити висловлювання, змінюючи акценти в структурі речення за допомогою інверсій, парцеляції, вокальних речень тощо.

Метод вправ (частково-пошуковий) є одним із фундаментальних методів навчання української мови, який дає змогу поступово засвоювати новий граматичний матеріал. Він заснований на ідеї самостійного пошуку здобувачем рішення практичного завдання під керівництвом викладача. Граматичний аспект мови спрямований на формування вмінь використовувати граматичні конструкції відповідно до контексту та комунікативної мети. Основними функціями методу є вдосконалення навичок практичного застосування граматичних правил та узагальнення знань. Інтеграція експресивного синтаксису в такий метод сприяє глибокому аналізу мови за рахунок вивчення стилістично забарвленого синтаксису та його структурної взаємодії. У процесі навчання викладач може запропонувати здобувачам виконати таке практичне завдання, як написати промову з використанням засобів експресивного синтаксису. Така вправа сприяє розвитку творчих здібностей і водночас розвиває граматичну компетентність за допомогою експресивного синтаксису.

Дослідницький (формувальний) метод спрямований на розвиток дослідних навичок, умінь формулювати гіпотези, збирати дані та робити висновки на основі виконаної роботи. У контексті мовних дисциплін цей метод дає змогу ґрунтовно вивчити граматичні явища, їх функціональність у комунікативних ситуаціях, а також проводити наукові дослідження. У теоретичному аспекті формувальний

метод базується на принципах самостійності, творчості та проблематики досліджень. Інтеграція експресивного синтаксису в такий метод передбачає самостійне дослідження здобувачами різних аспектів експресивного синтаксису. Прикладами практичного підходу можуть бути такі завдання: проведення дослідження, порівняльний аналіз текстів, написання власного висловлювання.

Висновки. На основі теоретичного обґрунтування методів навчання української мови та практичних підходів упровадження експресивного синтаксису встановлено, що така інтеграція дає змогу забезпечити комплексний підхід до формування граматичної компетентності майбутніх учителів-філологів. У нашому дослідженні серед найефективніших методів для інтеграції експресивного синтаксису вбачаємо: пояснювально-ілюстративний, евристичний, проблемний, репродуктивний, частково-пошуковий та дослідницький.

Пояснювально-ілюстративний метод забезпечує системне подання знань про експресивні синтаксичні конструкції, їхнє функціональне призначення та стилістичні особливості. Евристичний метод, реалізований через бесіду викладача зі студентами, активізує аналітичне мислення здобувачів і стимулює їх до самостійного формулювання висновків щодо ролі та стилістичної функції синтаксичних засобів. Проблемний метод, що ґрунтується на спостереженні над мовою, формує вміння помічати експресивні синтаксичні явища в різних текстах, критично їх оцінювати й аналізувати. Репродуктивний метод, реалізований у роботі з підручником, сприяє закріпленню теоретичного матеріалу та формуванню мовленнєвих зразків. Частково-пошуковий метод через систему вправ забезпечує формування практичних умінь застосовувати експресивні синтаксичні конструкції у власному мовленні. Дослідницький метод відіграє важливу роль у розвитку навичок самостійного аналізу мовного матеріалу, творчого використання синтаксичних засобів та формуванні комунікативної компетентності.

Відзначено, що впровадження експресивного синтаксису в кожен метод сприяє підвищенню ефективності засвоєння граматики, розвитку мовлення та практичних умінь у здобувачів. У такий спосіб інтеграція експресивного синтаксису в методи навчання сприяє опануванню традиційними граматичними конструкціями й функціональними можливостями різних синтаксичних елементів у контексті стилістичних змін.

Перспективи подальших досліджень. У подальших дослідженнях вважаємо за необхідне поглиблено вивчити вплив експресивного синтаксису на розвиток інших аспектів граматичної компетентності здобувачів освіти, зокрема на формування творчого мислення та стилістичних навичок. На сучасному етапі ще недостатньо досліджено роль експресивного синтаксису в контексті міжкультурної комунікації, важливим напрямом є аналіз його використання в іншомовному навчанні, зокрема у взаємодії з іншими мовами та культурами. Перспективним є також дослідження ефективності різних форм імплементації експресивного синтаксису в лінгвістичні дисципліни, що дасть змогу уточнити оптимальні методи і стратегії для різних типів аудиторій.

Список використаної літератури

1. Загнітко А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект : монографія. Донецьк, 2009. 137 с.
2. Методика викладання української мови в середній школі : навч. посіб. / за ред. С. Чавдарова, В. Масальського. Державне учбово-педагогічне видавництво «Радянська школа», 1962. 372 с.
3. Онищук В. Дидактичні основи засвоєння учнями мовних навичок і вмінь. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 3. С. 48–53.
4. Олійник І., Іваненко В., Рожило Л., Скорик О. Методика викладання української мови в середній школі. Київ : ВО «Вища школа», 1979. 310 с.
5. Беляєв О. Наукові основи змісту уроку мови в загальноосвітній школі. *Методика викладання української мови і літератури* : республ. наук.-метод. зб. Київ, 1978. Вип. 8. С. 86–95.
6. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. Київ : Радянська школа, 1981. 206 с.
7. Артемчук Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи : навч. посіб. Київ : Форум, 2000. 271 с.
8. Вернидуб Р. Формування дослідницької компетентності студентів-бакалаврів педагогічних університетів. *Рідна школа*. 2012. № 6 (червень) С. 58–62.
9. Вихованець І. Р. Граматика : *Енциклопедія Сучасної України*. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-26811> (дата звернення: 04.11.2024).
10. Горохова Т. О. Граматична компетенція як складова професіограми студента-філолога. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки : матер. Всеук. наук.-практ. конф. 18 квітня 2013 р.* URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1082/1/T_Gorohova_DMU_3_GI.pdf (дата звернення: 08.11.2024).
11. Логвинова Я. Науково-дослідницька робота студентів як умова формування екологічної компетентності майбутнього викладача біології. *Гірська школа українських Карпат*. 2013. №8–9. С. 84–86.
12. Медушевський А. Викладання фонетики і граматики української мови в восьмирічній школі : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 1964.
13. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі : навч. посіб. / О. М. Горошкіна, С. О. Караман, З. П. Бакум, О. В. Караман, О. А. Копусь. Київ : АКМЕ ГРУП, 2015. 250 с.

14. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис : зб. вправ і завдань для студентів ОПП «Філологія. Українська мова і література», «Середня освіта. Мови і літератури (польська, українська)», «Середня освіта. Українська мова і література» / укл. Н. М. Торчинська. 2-ге вид., доп. Хмельницький, 2021. 128 с.

INTEGRATION OF EXPRESSIVE SYNTAX INTO METHODS OF TEACHING UKRAINIAN GRAMMAR FOR FUTURE VOCABULARY TEACHERS: THEORETICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL APPROACHES

Tarapata Yelyzaveta

Graduate Student, Department of Ukrainian Language
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Introduction. *The reform of higher education in Ukraine and its orientation towards international standards put forward new requirements for the formation of grammatical competence of future philology teachers. The ability of a future teacher of the Ukrainian language to creatively and synergistically approach the study of grammar is of great importance for the development of professional skills. The learning process requires a combination of theoretical and practical components, since grammatical knowledge detached from real speech practice acquires the status of officialdom and does not contribute to the full formation of language competence. At the same time, expressive syntax, as a part of the language system, opens a wide range of research, creative and analytical tasks that develop thinking and professional skills of the acquirer. Integrating expressive syntax into teaching methods improves grammar teaching and deepens cultural understanding of language.*

Purpose. *The purpose of the article is to substantiate the theoretical foundations and determine practical approaches to the integration of expressive syntax into the methods of teaching the grammar of the Ukrainian language for future teachers of the Ukrainian language.*

Methods. *The methods of theoretical analysis, comparison, systematization and generalization were used to obtain the research results.*

Results. *The article examines the integration of expressive syntax into the methods of teaching the grammar of the Ukrainian language for future teachers of the Ukrainian language. It was noted that the introduction of means of expressive syntax into teaching methods contributes to the thorough formation of grammatical competence of future teachers of the Ukrainian language. It was found that expressive syntax integrated into various teaching methods (oral presentation of the material (explanatory-illustrative); teacher's conversation with students (heuristic); language observation (problematic); work with a textbook (reproductive); exercise method (partially exploratory); exploratory (formative), allows to ensure a holistic approach to the learning of grammar and the development of speech. The theoretical foundations and practical approaches to the integration of expressive syntax are substantiated, which allow structuring and systematizing the knowledge of learners, optimizing the educational process, and increasing the effectiveness of teaching the Ukrainian language.*

It is concluded that the analyzed methods of learning the grammar of the Ukrainian language with the interaction of expressive syntax demonstrate the effectiveness of the development of critical analysis, language skills and the conscious use of stylistically colored language tools in professional activities.

Originality. *The scientific novelty of the research results lies in the substantiation of the theoretical foundations and the determination of practical approaches to the integration of expressive syntax into the grammar teaching methodology of future teachers of the Ukrainian language. Practical recommendations for improving the educational process have been developed, which contribute to the harmonious development of professional skills, critical thinking and speech culture of future teachers of the Ukrainian language.*

Conclusion. *On the basis of the theoretical justification of the methods of teaching the Ukrainian language and practical approaches to the implementation of expressive syntax, it was established that such integration allows for a comprehensive approach to the formation of the grammatical competence of future philology teachers. It was noted that the introduction of expressive syntax into each method contributes to the increase in the efficiency of grammar learning and the development of speech and practical knowledge in students. In this way, the integration of expressive syntax into teaching methods promotes the mastery of traditional grammatical constructions and the functional capabilities of various syntactic elements in the context of stylistic changes.*

Key words. *grammatical competence; expressive syntax; language skills; innovations; Ukrainian language; professional training; teaching method.*

References

1. Horoshkina, O. M., Karaman, S. O., Bakum, Z. P., Karaman, O. V., & Kopus, O. A. (2015). *Praktykum z metodyky navchannia movoznavchyykh dystsyplin u vyshchii shkoli* [Workshop on teaching methodology for linguistic disciplines in higher education]. Kyiv: AKME HRUP. [in Ukrainian].
2. Aleksiuk, A. M. (1981). *Zahalni metody navchannia v shkoli* [General teaching methods in school]. Kyiv: Radianska shkola. [in Ukrainian].

3. Artemchuk, H. I., Kurylo, V. M., & Kocherhan, P. M. (2000). *Metodyka orhanizatsii naukovo-doslidnoi roboty: navchalnyi posibnyk* [Methodology for organizing research work: educational manual]. Kyiv: Forum. [in Ukrainian].
4. Bieliaiev, O. (1978). Naukovyi osnovy zmistu uroku movy v zahalnoosvitnii shkoli [Scientific foundations of the language lesson content in secondary schools]. *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy i literatury – Methodology of teaching Ukrainian language and literature*, (8), 86–95, 34. [in Ukrainian].
5. Vernydub, R. (2012). Formuvannia doslidnytskoi kompetentnosti studentiv-bakalavriv pedahohichnykh universytetiv [Formation of research competence of bachelor students of pedagogical universities]. *Ridna shkola – Native School*, (6), 58–62. [in Ukrainian].
6. Vykhoanets, I. R. (2006). Hramatyka [Grammar]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of modern Ukraine*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research, National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-26811>. [in Ukrainian].
7. Horokhova, T. O. (2013). Hramatychna kompetentsiia yak skladova profesiohramy studenta-filoloha [Grammar competence as a component of the philology student's professional profile]. *Doslidzhennia molodykh uchenykh u konteksti rozvytku suchasnoi nauky – Research of young scientists in the context of modern science development*, pp. 18–22. Retrieved from: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1082/1/T_Gorokhova_DMU_3_GI.pdf. [in Ukrainian].
8. Lohvynova, Ya. (2013). Naukovo-doslidnytska robota studentiv yak umova formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti maibutnoho vykladacha biolohii [Scientific research work of students as a condition for the formation of ecological competence of future biology teachers]. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat – Mountain School of the Ukrainian Carpathians*, (8–9), 84–86. [in Ukrainian].
9. Medushevskiy, A. (1964). Vykladannia fonetyky i hramatyky ukrainskoi movy v vosmyrichnii shkoli [Teaching phonetics and grammar of the Ukrainian language in eight-year school]. *PhD thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Chavdarov, S., & Masalskyi, V. (1962). *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy v serednii shkoli* [Methodology of teaching Ukrainian language in secondary schools]. Kyiv: Derzhavne uchebno-pedahohichne vydavnytstvo «Radianska shkola». [in Ukrainian].
11. Torchynska, N. M. (2021). Suchasna ukrainska literaturna mova [Modern Ukrainian literary language]. Khmelnytskyi. [in Ukrainian].

Авторське право ©2025 автори, всі права захищено. Автори погоджуються, що ця стаття залишається у відкритому доступі на умовах Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Отримано редакцією 16.01.2025 р.
Прийнято редакцією 16.02.2025 р.
Опубліковано 30.04.2025 р.

УДК 378.011.3-051:80]:17.022.1

DOI: 10.31376/2410-0897-2025-1-57-109-115

ПОТЕНЦІАЛ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ ЦІННОСТЕЙ ЄС

Федюніна Олена Ігорівна

аспірант, викладач-стажист кафедри української філології та зарубіжної літератури
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: elena.fedyunina31@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-7975-0733

У статті розглянуто потенціал філологічної освіти щодо формування базових цінностей Європейського Союзу в майбутніх педагогів-словесників. Зазначено, що система освіти відіграє ключову роль у трансформаційних процесах суспільства, сприяючи розвитку демократичних принципів, толерантності, поваги до прав людини та багатоманітності культур. Проаналізовано зміст освітніх програм, який може стати основою для інтеграції ціннісних компонентів у підготовку фахівців-філологів. Досліджено, як лінгвістичні дисципліни, літературознавчі курси та мовнокомунікативна компетентність сприяють осмисленню європейських цінностей, таких як гідність, свобода, рівність, солідарність, громадянська відповідальність. Наголошено на важливості академічної доброчесності, критичного мислення та медіаграмотності у формуванні світоглядної позиції студентів-філологів.

Ключові слова: філологічна освіта, базові цінності ЄС, європейська інтеграція, мовнокомунікативна компетентність, академічна доброчесність, критичне мислення, міжкультурна комунікація.

Постановка проблеми. У сучасному світі освіта відіграє ключову роль у формуванні ціннісних орієнтирів особистості. В умовах євроінтеграційних процесів Україна зіштовхується з необхідністю переосмислення освітніх підходів, що передбачає впровадження європейських цінностей у систему вищої освіти. Особливе значення в цьому контексті має філологічна освіта, яка не лише забезпечує професійну підготовку вчителів, а й формує гуманістичний світогляд, культуру толерантності, повагу до прав людини, демократії та верховенства права.

Попри те, що в українській освітній системі вже здійснюються кроки щодо впровадження європейських стандартів, питання ціннісного наповнення освітнього процесу залишається недостатньо розробленим. Відсутність системного підходу до інтеграції базових цінностей ЄС в навчальні програми